

Dienos tema

PREKYBA ŽMONĖMIS – MODERNIZUOTOS VERGVALDYSTĖS PIKTŽAIZDĖS

Šiaulių apskrities Povilo Višinskio bibliotekoje konferencija: „Užverbuoti nusikaltimams: prekybos žmonėmis nusikaltimų darymui. Aukų identifikavimas ir iššūkiai teikiant pagalbą“ – ne vienintelis šalyje, bet svarbus projektas.

Visą parą šalyje veikia „Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu“ centro SOS [+370-679-61617](tel:+37067961617) pagalbos telefonas.

Ringynys svarbus ir aktualus - konferencijoje pasisakė Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato viršininkas Ramūnas Sarapas. Dalyvavo Pakruojo, Radviliškio, Joniškio rajonų policijos komisariatų viršininkai – Linas Valius, Mindaugas Beržanskis, Mindaugas Macis, Valstybinės darbo inspekcijos bei visuomeninių organizacijų atstovai.

Lietuvos Konstitucinio teismo teisėjo dr. Aurelijaus Gutausko tema - „Vertimas daryti nusikaltimus kaip prekyba žmonėmis forma. Analizė ir tendencijos Europoje ir Lietuvoje“. Šiaulių apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimų skyriaus prokuroras Egidijus Keris apžvelgė „Situaciją Šiaulių regione: prekeivių žmonėmis baudžiamojo persekiojimo iššūkius ir pasiekimus“. Advokato Daliaus Poviliaus akiratyje - „Prekybos žmonėmis aukų pažeidžiamumas, ieškome „nepriekaištingos reputacijos nukentėjusiųjų“. Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centro (KOPŽI) socialinės darbuotojos Emilijos Rusteikaitės pranešime - „Socialinės, psichologinės, teisinės pagalbos teikimas prekybos žmonėmis aukoms „Atvejo studija“. Projektų vadovės, Prekybos žmonėmis lauko ekspertės Dovilės Vainorės apžvalgoje - Šiaulių tarpinstitucinis susitikimas.

KOPŽI duomenimis pernai daugiausia nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis vyrų Marijampolės SK ir Tauragės SK.

Daugiausia 2023-aisiais nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis moterų Kauno SK.

Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centras (KOPŽI) – viena iš Lietuvoje ir pasaulyje pripažintų institucijų, siekiančių įveikti globaliojo pasaulio bene didžiausią nelaimę - moderniąją vergvaldybę.

Ilgai prekyba žmonėmis buvo saistoma su moterų išnaudojimu prostitucijai. Šiandieną pripažįstama, jog prekyba žmonėmis vergiškas darbas, žmonių išnaudojimas nusikaltimų vykdymui, elgetavimui, fiktivoms – išnaudojančioms santuokoms, prekyba organais ir kt.

„Kiekviena pastanga įveikti modernią vergovę nustūmė ją dar toliau į visuomenės pakraščius, tačiau nesugebėjo jos visiškai pažaboti nė vienoje valstybėje, ar tuo labiau pasaulyje. Taip yra dėl to, kad vergovė vystosi daug greičiau negu priemonės, skirtos jai įveikti. Mums reikalingi inovatyvūs ir ilgalaikiai veiksmai, kuriais būtų siekiama įgalinti pažeidžiamus vergovei asmenis ir taip reikšmingai mažinti jos mastus“, - teigiama Mažvydo Karaliaus „Ar saugu siekti teisingumo? Poveikis nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis“ parengtame leidinyje.

Išgyvenus perėjimą nuo industrinės ekonomikos prie paslaugų ekonomikos, Lietuvoje įsivyravo neigiamos tendencijos - visuomenės skurdas, socialinė atskirtis, įvairialypė diskriminacija, išryškėjo lyčių nelygybė. Statistikos departamento duomenimis, beveik kas ketvirtas žmogus Lietuvoje gyvena žemiau skurdo ribos. Kaimiškose vietovėse ir regio-

nuose šie rodikliai kur kas didesni, neigiamai veikia gyvenimo kokybę.

Beveik kasmet dėl prekybos žmonėmis pradeda nuo keliolikos iki keliasdešimties ikiteisminių tyrimų. Prekybos žmonėmis verbavimo ir išnaudojimo bruožai skiriasi, - jei auka labiau išsilavinusi – taikomos vienos verbavimo schemas, jei neišsilavinusi - kitos.

Numatytas aukas verbuotojai siekia pažinti asmeniškai, dažnai per socialinius tinklus „Facebook“, „Instagram“, kitus - ieškoma galimybių pasinaudoti jų pažeidžiamumu, silpniausiomis vietomis: pomėgiais, psichologiniais barjeriais, gyvenimo istorijomis. Aukų verbavimo kanalai – internetu socialiniai tinklai, nelegalios turizmo ar įdarbinimo firmos, pažinčių tarnybos...

Skiriasi nukentėjusieji prekybos žmonėmis ir poveikį patyrusių asmenų lytis, išnaudojimo formos ir valstybės.

Keletas istorijų. 24 metų vaikas iš kaimiškos vidurio Lietuvos vietovės Didžiojoje Britanijoje – vertimas daryti nusikalstamas veikas. Aštuoniolikos metų mergina iš Šiaurės Lietuvos – prekybos žmonėmis šalis Lietuva – prostitucija. Dvidešimt penkių metų vaikas Vakarų šalies mieste, Škotija – vertimas daryti nusikalstamas veikas.

Prekybos žmonėmis valstybių sąrašuose - Didžioji Britanija, Vokietija, Olandija, Prancūzija, Škotija ir kitos. Verta žinoti, jog Lietuvoje veikia pagalbos aukoms apsaugos sistema, tik ne visi ją pasinaudoja.

Mūsų šalis įsipareigojusi kovoti su prekyba žmonėmis ir teikti visokeriopą pagalbą aukoms. Poreikių identifikavimas ir pagalbos organizavimas stringa atokesnėse savivaldybėse, - kai kurios neturi krizių tarnybų, trūksta kompleksinių paslaugų šeimoms. Teikiant pagalbą aukoms svarbi seniūnijų socialinių darbuotojų veikla.

Socialinės paslaugos – aštuonios socialinės rizikos grupės: liga, invalidumas, senatvė, našlystė, šeima/vaikai, nedarbas, būstas, socialinė atskirtis.

Šiandien mūsų šalyje nėra aiškių socialinio darbo kokybės kriterijų. Kaip socialiniam darbuotojui žinoti, kad jis dirba gerai, kada jam būti tikram, kad suteikė kokybiškas paslaugas?

Atsakyti į šiuos bei kitus klausimus turėjo tyrėjų pasirinktos tos mūsų šalies pasienio savivaldybės, kuriose vykdyti nusikaltimus objektyviai palankesnės sąlygos. Tyrimo dalyvavo savivaldybių, turinčių išorinę ES sieną ir besiribojančia su Rusija bei Baltarusija socialiniai darbuotojai bei savivaldybių, besiribojančių su Latvija ir Lenkija, specialistai.

Pripažintų prekybos žmonėmis aukos skaičiuojamos dešimtimis, bet jos skaudžios.

Tiriant Lietuvos pasienio regionuose situaciją prekybos žmonėmis aktualumą, subkategorijoje sakoma: „taip“, „taip aktualu“. Toje pat skiltyje sakyta anksčiau buvo aktualu, paremta teiginiais, jog „anksčiau - yra buvę“, „turėjome čia merginą“, „buvo gražinta iš užsienio“. Subkategorija neaktuali tei-

AUTORIAUS nuotraukose: konferencijos pranešėja kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centro (KOPŽI) socialinė darbuotoja Emilija Rusteikaitė

Apžvelgti Šiaulių apskrities tarpinstitucinį susitikimą pasirodžiusi (iš kairės) Dovilė Vainorė, projektų vadovė, Prekybos žmonėmis lauko ekspertė. Centre - respublikinės konferencijos moderatore Kristina Mišiniene

giama – „gal kažkur kažkas gali būti, bet būtent kad pas mus... ne“; „na taip labai jau – tai ne...; pas mus tikrai nėra tokių atvejų; nelabai mane kas nors informavo, ne ką ir žinau...“ ir pan. Dalis tarsi laukia, jog kažkas turėtų apie tai informuoti. Tik paskui specialistai pripažįsta girdėję, kad išvažiavę vaikinukai kažkur dingę... Prekyba žmonėmis atvejai akivaizdžiai patvirtina šio nusikaltimo identifikavimo sudėtingumą: dažnai teigiama, kad tikro, patvirtinto atvejo kaip ir neturėjo, bet įtarimų buvę...

Atsivėrusios globaliojo pasaulio piktžaidės – vergiškas darbas, seksualinis išnaudojimas (prostitucija), išnaudojimas nusikaltimams vykdyti (vagystės, kontrabanda, narkotikų gabenimas, priverstinės vedybos, kitos pasinaudojimo asmenų pažeidžiamumu formos – „ledkalnio“ viršūnė, bet jos skaudžios bendruomenėms ir valstybei.

Prekyba žmonėmis – kriminaliniai nusikaltimai. Jie – latentiniai (išoriškai nepasireiškiantys, slaptieji- aut.), juos slepia ne tik nusikaltėliai, bijantys baismės ir nusikaltimų aukos, dažnai net nesuprantančios, kad tapo aukomis ir kaltinančios save, specialistai, esantys arčiausiai pažeidžiamų asmenų. Taip yra ne tik dėl žinių trūkumo, bet ir dėl pagalbos sistemos nebuvimo.

Būtina kuo skubiau priimti bendrą nacionalinį reglamentą dėl seniūnijų socialinių darbuotojų, dirbančių su rizikos šeimomis, saugumo darbe, įpareigoti savivaldybes užtikrinti bendrąsias bei ilgalaikės saugumo priemones (specialūs mokymai, palydos sistema, pagalbos skambutis arba mygtukas automobilyje, kitos saugumo priemonės).

Pernai KOPŽI duomenimis, prekybos žmonėmis nusikaltimų darymu, pagalba suteikta 321 asmeniui, iš jų nuo prekybos žmonėmis nukentėjusiųjų – 138, nusikaltimų darymui 48.

Konferencijos pranešėjų nuomone, prekybos žmonėmis problemos pripažinimas aktualia nereikia blogai atliekamo darbo. Be atvirų, užtikrintų ir su teisėsaugos institucijomis suderintų veiksmų, be aktyvaus bendradarbiavimo su bendruomenėmis, prekybos žmonėmis reiškinio plitimo sustabdymas gali užtrukti dar ne vieną dešimtmetį.

Algis PADORA

Konferencijoje pasisakė (iš kairės) Šiaulių AVPK viršininkas Ramūnas Sarapas, dalyvavo Radviliškio policijos komisariato viršininkas Mindaugas Beržanskis, Joniškio - Marijus Macis ir Pakruojo - Linas Valius

Už svarų indėlį ginant nukentėjusiųjų dėl prekybos žmonėmis interesus Lietuvoje Padėka apdovanotas advokatas Dalius Povilius